

ערעור אזרחי מס' 190/68

יוסף סטיצקי נגד יהודית קלינברוט

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
[20.6.68, 28.5.68]

לפני מ"מ הנשיא (זילברג), והשופטים ויתקון, קיסטר

א חוק הירושה, תשכ"ה-1965 [סה"ח 446, ע' 63], סעיפים 30, 30(A), 158(A), 158(A)(2), 158 — פקודת הירושה [חא"י, כרך ב, פרק קלה, ע' 1353], סעיפים 12(3), 12.

הצוואה הנדונה נעשתה לפני תחילת חוק הירושה, תשכ"ה-1965, אך המצוה נפטרה והדיון בצוואה נתקיים אחרי תחילתו של החוק. בית-המשפט המחוזי קיים את הצוואה בקבעו כי לא הובאה בפניו ראיה מהימנה על מציאותה של השפעה בלתי הוגנת.

ב

ברשותו את הערעור, פסק בית-המשפט העליון —

א. (1) בעוד שסעיף 12 לפקודת הירושה הטיל את חובת ההוכחה כי המצוה לא נפתה עלידי השפעה בלתי הוגנת על מבקש קיום הצוואה, קובע סעיף 30 לחוק הירושה, כי מי שמבקש את ביטול הצוואה חייב להוכיח קיומה של השפעה בלתי הוגנת.

ג

(2) מכאן שלפי ההוראה המנדטורית נהנה מן הספק בענין קיום ההשפעה הבלתי הוגנת מבקש הביטול, ואילו עלפי ההוראה הישראלית נהנה ממנו מבקש הקיום.

ב. (1) המלים "דבר שאיננו עילה לביטול צוואה" בסעיף 158 לחוק הירושה מתייחסות לעובדות עליהן סומך את טיעונו מבקש הביטול.

ד

(2) עובדות אלו הינן במקרה הנדון הספק הקיים לגבי ההשפעה הבלתי הוגנת אשר, כפי שעולה מסעיף 30 לחוק, אינו גורר אחריה ביטול הצוואה.

ג. (1) גם אם נאמר כי העילה עליה סומך מבקש הביטול את טיעונו הינה המושג המצפני של "השפעה בלתי הוגנת" היא על המערער להפסיד בדיונו.

(2) סעיף 30 לחוק הירושה, המשנה את חובת ההוכחה, קובע נורמה דיונית, שלגביה מקיים בית-המשפט את הדין החל בשעת הדיון.

ה

פסקי-דין ישראליים שאוזכרו:

[1] ע"א 238/53 — אהרן כהן ורבילה בוסליק נגד היועץ המשפטי לממשלה: פד"י, כרך 4, ע' 16-17; פ"מ, כרך יד, ע' 278.

[2] ע"פ 348/67 — פלתי נגד היועץ המשפטי לממשלה; פד"י, כרך כב (1), ע' 225, 228.

ו

[3] ע"א 26/51 — שמעון קוטיק נגד צילה וולפסון; פד"י, כרך ה, ע' 1341; פ"מ, כרך ו, ע' 221.

הערות:

ז

1. על נטל ההוכחה לגבי טענה של השפעה בלתי הוגנת לפי פקודת הירושה, עיין גם ע"א 641/66 — צבי אריה, ואח' נגד אוה (חוה) קליבנסקי, ואח'; פד"י, כרך כא (2), ע' 358 והערות 3 שם.

2. על מתן תוקף למפרע לחוקים בעלי אופי דיוני, עיין גם ע"א 211/66 — היועץ המשפטי לממשלה, ואח' נגד שלמה מזן; פד"י, כרך יט (3), ע' 32 והערה 3 שם.

138 "פסקי-דין", כרך כב, חלק שני, תשכ"ח/תשכ"ט-1968

מ"מ הנשיא (זילברג)

ערעור על פסק־דינו של בית־המשפט המחוזי, תל אביב יפו (השופט י' שילה), מיום 18.2.68, ב"תע"ז 2064/66, לפיו נדחתה התנגדות המערער וקיימה צוואת המנוחה ריזול סוטיצקי, הערעור נדחה.

א' רוזנשטיין ורגב' ל' זיו — בשם המערער; מ' שויג — בשם המשיבה

פסק־דין

מ"מ הנשיא (זילברג): לפנינו ערעור על פסק־דינו של בית־המשפט המחוזי, תל אביב יפו, המקיים את צוואתה של המנוחה ריזול סוטיצקי, ודוחה את התנגדותו של המערער, אחד מבניה של המנוחה הנ"ל. התאריכים דלהלן חשובים לבירור הערעור: יום עשיית הצוואה — 16.9.65; תחילת תקפו של חוק הירושה, תשכ"ה-1965 — 10.11.65; יום פטירת המנוחה — 22.7.66; הגשת הבקשה לקיום הצוואה — ספטמבר 1966.

2. הטענה העיקרית שאליה כיוון בא־כוח המערער את חציו במהלך הערעור היא, כי המנוחה, בערכה את הצוואה, הושפעה השפעה בלתי הוגנת על־ידי בנותיה, הזוכות על־פי הצוואה. השופט המלומד אמר:

«אמנם לא הובאו כל ראיות ישירות להעדר השפעה בלתי הוגנת, אך גם לא הובאה בפני ראיה מהימנה על קיומה של השפעה כזאת.»

וטענתו של בא־כוח המערער, בקליפת אגוז, היא כי הנסיבות האופפות את המקרה דנו נותנות מקום לחשוש כי אמנם הושפעה המנוחה על־ידי בנותיה להעביר את הירושה מבניה, וחשש זה בלבד, אשר, כנרמז בדברי השופט דלעיל, לא פוזר כליל, חייב לגרור אחריו את ביטול הצוואה.

לדעתי אין הדבר כן. אדרבה: היפוכו של דבר. כל עוד אין ראיה מהימנה על מציאתה של ההשפעה הבלתי הוגנת, הזוכה הוא מבקש הקיום ולא מבקש הביטול.

3. אבאר את דברי. סעיף 12 של פקודת הירושה אומר:

«בתי־המשפט האזרחיים יכירו בצוואה כבצוואה הכתובה בצורת אורחית אם נתקיימו בה התנאים הבאים:

(ג) שהמצווה לא נפתה לכתוב את הצוואה בתרמית או בכוח השפעה שאינה הוגנת.»

לעומת זה, סעיף 30 של חוק הירושה, תשכ"ה-1965, אומר:

«30 (א) הוראת צוואה שנעשתה מחמת אינס, איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית — בטלה.»

התבדל שבין שתי ההוראות הוא ברור. לפי סעיף 12 של הפקודה חובת ההוכחה, כי המצווה לא נפתה על־ידי השפעה בלתי הוגנת, מוטלת על מבקש קיום הצוואה; לפי החוק החדש, והוא סעיף 30 של חוק הירושה, חובת ההוכחה היא הפוכה: מי שמבקש את ביטול

מ"מ הנשיא (זילברג)

הצוואה חייב להוכיח כי אמנם נפחה המצווה על-ידי השפעה בלתי הוגנת. לשון אחרת: מתוך ניסוחן של שתי ההוראות המנדטוריות והישראלית, יוצא כי מן הספק ייתנה: על-פי ההוראה המנדטורית — מבקש הביטול, על-פי ההוראה הישראלית — מבקש הקיום. כי על-פי סעיף 12, תנאי לקיום הצוואה הוא שלא היתה השפעה בלתי הוגנת, ולפי סעיף 30, תנאי לביטול הצוואה הוא שהיתה השפעה בלתי הוגנת שכזאת.

א 4. ועתה הבה נראה מה דינה של צוואה, כעין הצוואה דנן, שנעשתה לפני תחילתו של החוק הישראלי, אך המנוחה נפטרה והדיון בצוואתה נתקיים אחרי תחילתו של החוק. ענין זה מוסדר בסעיף 158 (א) של חוק הירושה. נאמר בו:

158 (א) צוואה שנעשתה לפני תחילתו של חוק זה והמצווה מת אחרי

תחילתו —

ב

(2) אין לפסלה בשל דבר שאיננו עילה לביטול צוואה לפי חוק זה

ג המלים "דבר שאיננו עילה לביטול צוואה" מתייחסות, כך נראה לי, לעובדות שעליהן סומך את טיעונו מבקש הביטול. את העובדות האלה היווה במקרה שלפנינו הספק הקיים (לטעמי נת באי-כוח המערער) לגבי ההשפעה הבלתי הוגנת. ספק זה, כפי שראינו מסעיף 30 של החוק, אינו גורר אחריו את ביטול הצוואה, כי לשם ביטולה יש צורך בהוכחה ודאית לקיום ההשפעה. נמצא כי המערער תמך כאן את בקשת הביטול ב"דבר שאיננו עילה לביטול צוואה לפי חוק זה", וממילא עליו להפסיד בדינו על-פי הוראת סעיף 158 (א) (2) הנ"ל.

ד

5. אבל גם אם נשווה לטיעונו של באי-כוח המערער אופי אחר ונאמר, כי העילה עליה הוא סומך את טיעונו היא לא העובדות הקונקרטיות של המקרה, אלא המושג האבסטרקטי של "השפעה בלתי הוגנת", והלא מושג זה מהווה עילה לביטול גם "על-פי חוק זה" — גם אם נאמר כך, לא יועיל הדבר למערער. הוא ייכשל בעטייה של אותה הגברת בשינוי האדרת. סעיף 30 של החוק לעומת סעיף 12 של הפקודה שינה את חובת ההוכחה, העביר אותה משכמו של מבקש הקיום לשכמו של מבקש הביטול. זו היא, ללא כל ספק, נורמה פרוציסואלית להבדיל מנורמה מטריאלית, וכלל גדול הוא בדין כי לגבי נורמות פרוציסור אליות, ודיני ראיות בכלל, מקיים בית-המשפט את הדין הנהוג בשעת הדיון (ראה האסמכתאות המובאות ב"ע"א 238/53, (1), ב"ע 16—17; ע"פ 348/67, (2), ב"ע 228; ע"א 26/51, (3). נמצא כי המערער שוב לא ייחלץ מן ההוראה הפרוציסואלית האמורה בסעיף 30 של החוק.

ה

6. מן הטעמים הנ"ל לא ראיתי צורך להיכנס לפרטי הפרטים שעליהם הצביע באי-כוח המערער בטעונו את טענת ההשפעה הבלתי הוגנת. כי נוכח קביעתו של השופט המלומד כי "לא הובאה בפניו ראיה מהימנה על קיומה של השפעה כזאת", לא נותרה לפנינו אלא ספק-השפעה, ועל ספק כזה חלה הוראת סעיף 30, אם בצירוף סעיף 158 של החוק, ואם בלעדי הצירוף הזה, כאמור לעיל.

ו

אלה הנימוקים אשר בגללם דחינו את הערעור ביום 28.5.68.

גיתן היום, כ"ד בסיון תשכ"ח (20.6.1968).

„פסקי-דין“, כרך כב, חלק שני, תשכ"ח/תשכ"ט 1968